

PRAVO NA PRIVATNI I PORODIČNI ŽIVOT U PRAKSI EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA I USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE

*Akademik prof. dr Miodrag N. Simović,
sudija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci, redovni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, redovni član Evropske akademije nauka i umjetnosti i inostrani član Ruske akademije prirodnih nauka*

*Prof. dr Milena Simović,
vanredni profesor na Fakultetu za bezbjednost i zaštitu Nezavisnog univerziteta u Banjoj Luci*

*Prof. dr Vladimir M. Simović,
tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine i vanredni profesor Fakulteta za bezbjednost i zaštitu Nezavisnog univerziteta u Banjoj Luci i Pravnog fakulteta Univerziteta „Vitez“ u Vitezu*

Sažetak: *Pravo na privatnost obuhvata pravo na porodični život, dom i prepisku, pravo na sklapanje braka i osnivanje porodice i na jednakost supružnika. Kad se radi o ljudskim pravima ove prirode, onda se zapravo od države traži apstinencija ili negativne obaveze. Važno je da pravo na privatnost štiti ličnu autonomiju pojedinca, bez obzira na to da li je u drugim zakonskim odredbama to pravo precizirano. Ovo pravo mora biti ustavom zagarantovano da bi postojala ravnoteža sa drugim pravima koja mogu biti ograničavajuća.*

Privatni život izražava pravo čovjeka da uredi svoj privatni život po vlastitoj želji, da bude zaštićen od neželjene javnosti i da odnose sa drugim ljudima takođe uspostavlja po vlastitom nahođenju. To privatnost povezuje sa javnošću u mjeri u kojoj je to upravo uslov njegovog vlastitog poimanja razvoja i afirmacije vlastite ličnosti i ličnosti onih koji ga neposredno okružuju. To pravo, shvaćeno kao zaštita od neželjenog publiciteta, često se sukobljava sa slobodom štampe. Ta dva dobra, privatnost i slobodu štampe, treba staviti u ravnotežu i odrednicom o opravdanom interesu javnosti da štampa ima pravo da objasni sve što je u interesu javnosti, ali ne i da naruši privatnost. Kada dođe do sukoba takva dva prava, prednost je na snazi onog koje ima ustavnu garanciju.

Evropski sud za ljudska prava je, uzimajući u obzir društvene i zakonodavne promjene u zemljama potpisnicama Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, pojam porodičnog života proširio van okvira formalnih odnosa, odnosno pojma porodičnog života de iure, tako da je pojam porodičnog života, u smislu člana 8 ove konvencije, u stvari, porodični život de facto. Stoga, danas, pojam porodičnog života obuhvata: vršenje roditeljskog prava; starateljstvo i davanje djeteta na usvajanje.

Evropski sud za ljudska prava je u velikom broju prilika u svojoj praksi naveo da pojam „porodični život” u članu 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda nije ograničen samo na porodice zasnovane na braku i može da obuhvati i druge de facto odnose. U odlučivanju da li se za neki odnos može da kaže da se svodi na „porodični život”, niz činilaca može da bude relevantan, uključujući da li par živi zajedno, trajanje njihove veze i da li su prikazali privrženost jedno drugom tako što su zajedno rodili decu ili na drugi način.

Ključne riječi: *privatnost, porodični život, Ustav Bosne i Hercegovine, Ustavni sud Bosne i Hercegovine, Evropski sud za ljudska prava.*

1. Uvodne napomene

U pogledu prava na privatnost, porodični život, stan i prepisku, Univerzalna deklaracija o pravima čoveka (član 12) i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (član 17) propisuju: Niko ne smije biti izložen proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u privatni život, porodicu, stan ili prepisku, niti protivzakonitim napadima na čast i ugled i ima pravo na zakonsku zaštitu od takvog miješanja ili napada.

Ova prava su zaštićena i članom 8 Evropske konvencije za zaštitu qudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija), s tim što izuzetno javna vlast može narušiti ova prava jedino onda kada je to, u skladu sa zakonom, neophodno zbog interesa nacionalne bezbjednosti, javne bezbjednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, kao i radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih. „U vezi s brakom u toku braka i u slučaju njegovog raskida supružnici su ravnopravni u pravima i obavezama privatnopravnog karaktera i u odnosima prema svojoj djeci. Ovim se članom države ne sprečavaju da preduzimaju potrebne mjere radi zaštite interesa djece“ (član 5 Protokola broj 7 uz Evropsku konvenciju). S druge strane, država je pozvana da preduzme određene mjere kako bi zaista bila osigurana sloboda privatnog života koji uključuje spomenuta prava iz ovog domena. U tom smislu je vidljivo da se Evropska konvencija oslonila na odredbu člana 12 Univerzalne deklaracije o pravima čoveka.

I Evropska socijalna povelja³ sadrži niz odredaba o zaštiti djece i porodice. Zbog ugroženosti privatnog života razvojem kompjuterske tehnologije i automatske obrade podataka, kada javne vlasti i komercijalne organizacije mogu zloupotrijebiti kompjuterizovane podatke koje imaju o građanima, u okviru Savjeta Evrope usvojena je Konvencija o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka (1981). Osnovan je i poseban Savjetodavni konsultativni komitet čiji je zadatak da pruža pomoć u implementaciji ove onvencije (član 18).

S tim u vezi, Komitet ministara Savjeta Evrope izdao je više preporuka sa ciljem zaštite privatnosti automatski obrađenih podataka, među kojima su: podaci medicinske prirode (1981.), podaci u policijskim dosijeima (1987.), podaci o zaposlenosti (1989.), podaci o finansijskim plaćanjima i transakcijama (1990.), zatim posebnim preporukama uređeno je prenošenje podataka trećim licima putem javnih institucija (1991.), kao i zaštita personalnih podataka u oblasti telekomunikacija, posebno telefonskih usluga (1995.). Mnoga pitanja iz oblasti porodičnog života, posebno ona koja se tiču jednakosti roditelja u vršenju svojih prava i obaveza prema djeci i o zaštiti prava i interesa djece, uređena su posebnim konvencijama Savjeta Evrope. U više slučajeva o ovoj kategoriji ljudskih prava rješavao je i Evropski sud za ljudska prava (Evropski sud).

Američka konvencija o ljudskim pravima⁴ (1969.) je regionalni sporazum o ljudskim pravima kojim se na sličan način predviđa pravo na porodični život u skladu s članom 17 stav 1: porodica je prirodna i temeljna jedinica društva i ima pravo na zaštitu od strane društva i države.

Zaštita porodice i ranjivih skupina navedena je u okviru Afričke povelje o ljudskim pravima i pravima naroda⁵ u članu 18, u kojem se navodi: porodica je prirodna jedinica i osnova društva. Zaštićena

---

³ https://www.ombudsman.co.me/docs/Evropska_socijalna_povelja.pdf, 17.2.2020. Kao komplementaran instrument Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda koja štiti građanska i politička prava, Evropska socijalna povelja je evropski ugovor potpisan u Torinu 1961. godine i unapređuje zatitu osnovnih socijalnih i ekonomskih prava građana država potpisnica.

⁴ American Convention n Human Rights “Pact of San Jose, Costa Rica” (B-32) (http://www.oas.org/dil/treaties_b-32_american_convention_on_human_rights.htm, 20.2.2020).

⁵ Afričku povelju o ljudskim pravima i pravima naroda (*Carta africana dei diritti dell'uomo e dei popoli*) usvojila je Organizacija afričkog jedinstva 1981. godine, a počela je da se primjenjuje 21. oktobra 1986. godine (<https://hr.glosbe.com/hr/it/Afrička%20povelja%20o%20ljudskim%20pravima%20i%20pravima%20naroda>, 22.2.2020).

je od strane države koja će se brinuti o njenom fizičkom zdravlju i moralu. Država ima dužnost pomagati porodicu koja je čuvar morala i tradicionalnih vrijednosti koje priznaje zajednica.

Unutar Ujedinjenog Kraljevstva pravo na porodični život kvalifikovano je u skladu sa Human Rights Act 1998.⁶ Ova kvalifikacija omogućuje javnom tijelu da „omete“ pravo na porodični život ako je to potrebno u zaštiti tuđih prava ili u interesu šire zajednice. Nova imigracijska pravila stupila su na snagu unutar Ujedinjenog Kraljevstva 9. jula 2012. godine, pružajući veću težinu sposobnosti država da kontrolišu ulazak i boravak u uporedbi s individualnim pravom na porodični život. Postoji pretpostavka da će se odlukama donesenima u skladu s imigracijskim pravilima prekršiti član 8 Evropska konvencija u „zaista izuzetnim okolnostima“ (*genuinely exceptional circumstances*). Ta pretpostavka znatno ograničava sposobnost pojedinca da uspješno osporava odluke za koje vjeruju da su prekršile njegovo temeljno pravo na porodični život.

2. Pravo na privatnost

Pravo na privatnost podrazumijeva: (a) pravo na privatni život; (b) pravo na porodični život; (c) pravo na poštovanje doma; (d) pravo na poštovanje prepiske; (e) pravo na brak i (f) pravo da se formira porodica. U takvim nastojanjima moguće je da država postavi samo one barijere i ograničenja koja se tiču javnog interesa i drugih principa demokratskog društva. Činjenica da postoje porodice koje su vezane brakom i one druge, da postoje djeca rođena u braku i ona druga koja nisu rođena u braku, te da postoje i drugi odnosi poput usvojenja i slično, javlja potrebu da se država umiješa u porodični život, i to ne samo u interesu društva demokratski, nego i radi interesa samih članova porodice (Sadiković, 2001: 99).

Kada je u pitanju pravo na poštovanje doma, Evropski sud je u svojoj praksi u neprikosnovenost doma uključio i prostore za obavljanje određene profesionalne djelatnosti, kao što su advokatske kancelarije. U kontekstu prava na poštovanje prepiske, pojam prepiske podrazumijeva i tehnička sredstva komuniciranja kao što su telefon, faks i elektronska pošta. i slično. Države su dužne da preduzmu sve potrebne mjere kako bi se spriječilo da se državne vlast ili neki drugi subjekti domognu informacija privatne prirode.

Telefonsko prisluškivanje je nesumnjivo miješanje u pravo na privatnost. Međutim, države, na zakonom dopušten način, vrše kontrolu ovog vida korespondencije kao način legitimnog kontrolisanja modernih oblika kriminala, špijunaže i terorizma. Ma koliko da je to miješanje dopušteno prema stavu 2 člana 8 Evropske konvencije, moraju se spriječiti zloupotrebe ovog državnog ovlašćenja.

Uopšte, pojam „privatnog života“ je širok i ne može da se definiše do kraja: „Međutim, bilo bi i suviše restriktivno ograničiti taj pojam na *unutrašnji krug* u kom pojedinac može da živi svoj lični život onako kako želi i time ga potpuno isključiti iz spoljnog svijeta koji nije obuhvaćen tim krugom. Poštovanje privatnog života, takođe, mora do određenog nivoa obuhvatiti pravo da se uspostave i razviju odnosi s drugim ljudskim bićima“⁷. Osim toga, Evropski sud je objasnio sljedeće osnovne principe u pogledu „porodičnog života“: „Sud, slično tome, ne smatra da je zajednički život *sine qua non* porodičnog života roditelja i maloljetne djece. Smatrao je da se odnos stvoren između supružnika u zakonitom i istinskom braku mora da smatra porodičnim životom. Iz koncepta porodice na kojem je zasnovan član 8 slijedi da je dijete rođeno u takvoj zajednici *ipso iure* dio tog odnosa; tako, od trenutka rođenja djeteta i samom tom činjenicom između njega i njegovih roditelja postoji takva veza koja predstavlja porodični život čak i ako roditelji tada ne žive zajedno. Naravno, naknadni događaji mogu da prekinu tu vezu...“⁸.

---

⁶ <https://www.citizensadvice.org.uk/law-and-rights/civil-rights/human-rights/when-can-a-public-authority-interfere-with-your-human-rights/>, 17.2.2020.

⁷ Vidi odluku Evropskog suda, *Niemietz protiv Njemačke*, presuda od 16. decembra 1992. godine, Serija A br. 251, tačka 29.

⁸ Vidi, Evropski sud, *Berrehab protiv Holandije*, presuda od 21. juna 1988. godine, Serija A br. 138, tačka 21.

3. Praksa Evropskog suda za ljudska prava

Bosna i Hercegovina je u julu 2004. godine ratifikovala Konvenciju Vijeća Evrope o zaštiti lica s obzirom na automatsku obradu ličnih podataka i izmjene i dopune iste Konvencije (od 15. juna 1999. godine) i Dodatni protokol uz Konvenciju (od 8. novembra 2001. godine).

Kod zaštite prava na privatnost najvažniji uticaj na stvaranje međunarodno priznatih standarda imala je praksa Evropskog suda. Prema mišljenju Evropskog suda, privatni život predstavlja široki koncept, kojem je nemoguće dati konačnu definiciju⁹. Poštovanje privatnog života mora sadržavati i određeni stepen prava na uspostavljanje i razvijanje odnosa sa drugim ljudskim bićima¹⁰. Uopšteno, praksa suda je dovela do širenja koncepta privatnosti na: fizički i moralni integritet ličnosti¹¹; prikupljanje podataka koje traži država¹²; pristup ličnim informacijama¹³; pitanje regulisanja imena i prezimena¹⁴ i drugih ličnih podataka u policiji, pa čak i kada se radilo o tajnim podacima, zatim pitanja koja se odnose na medicinske podatke i vođenje medicinskih evidencija.

U najnovijoj praksi Evropski sud se pravom na privatni život bavio i u sljedećim odlukama:

3.1. *Lozovyye v. Russia* (no. 4587/09) od 24. aprila 2018. godine (*povreda člana 8 Evropske konvencije*)

Aplikanti su Andrey Lozovoy i Tamara Lozovaya, muž i žena. Slučaj se ticao njihove pritužbe da ih vlasti nisu obavijestile da je njihov sin ubijen u Sankt Peterburgu 1. decembra 2005. godine. Oni su saznali da je krivični postupak pokrenut protiv ubice njihovog sina, te su kontaktirali istražitelja koji je bio zadužen za taj slučaj u februaru 2006. godine. Njihov je sin u međuvremenu bio pokopan kao „netražen“ (*unclaimed*). Nekoliko sedmica kasnije im je bilo dopušteno ekshumirati ostatke njihovog sina i prevesti ih u Belomorsk gdje je izvršen pokop.

Aplikanti su pokrenuli postupak za naknadu materijalne i nematerijalne štete koja je proizašla iz propusta istražitelja da ih odmah obavijesti o smrti njihovog sina. Njihov zahtjev je odbijen.

Evropski sud je ispitao prigovore roditelja o propustu vlasti da ih uredno obavijesti o smrti sina prema članu 8 Evropske konvencije. Evropski sud je utvrdio da ni istražitelj nadležan za slučaj ubistva ni policija nisu iskoristili telefonske zapise i službene dokumente žrtve, koji su ih lako mogli dovesti da roditelja žrtve. Sin aplikanta je čak bio pokopan i dobio je status žrtve u krivičnom predmetu prije nego što je potraga za njegovom rodbinom zapravo službeno završena. Sud je stoga zaključio da vlasti nisu učinile ono što bi se moglo razumno očekivati od njih kako bi pronašli roditelje i obavijestili ih o smrti njihovog sina.

---

⁹ *Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 25. marta 1993. godine, stav 36

¹⁰ *Neimez protiv Njemačke*, presuda od 16. decembra 1992. godine.

¹¹ Evropski sud je u predmetu *X i Y protiv Holandije* (presude od 26. marta 1985. godine, stav 22) zaključio da je privatni život koncept koji obuhvata fizički i moralni integritet osobe, uključujući i njen seksualni život.

¹² Evropski sud je u svojoj praksi razmatrao razna pitanja vezana za prikupljanje podataka koje traži država, kao npr. pohranjivanje otisaka prstiju, fotografija i drugih ličnih podataka u policiji, pa čak i kada se radilo o tajnim podacima, zatim pitanja koja se odnose na medicinske podatke i vođenje medicinskih evidencija.

¹³ Značajan predmet Evropskog suda u vezi sa ovim aspektom člana 8 Evropske konvencije jeste *Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*.

¹⁴ *Stjerna protiv Finske*, presuda od 25. novembra 1994. godine, serija A,

3.2. *X v. 'the former Yugoslav Republic of Macedonia'* (no. 29683/16) od 17. januara 2019. godine
(povreda člana 8 Evropske konvencije)

Aplikant je X, državljanin Makedonije, koji živi Skoplju. Predmet se ticao upravnog postupka u kojem je aplikant, koji je transrodna osoba, tražio da se na rodnom listu oznaka pola - roda promijeni.

Prilikom rođenja X je registrovan kao djevojčica, sa jasnim ženskim imenom. Od rane dobi X je postao svjestan da je više muškarac, nego žena. X je 2010. godine otišao u specijalističku kliniku u Beogradu, gdje mu je psiholog i seksolog dijagnostikovao "transseksualnost". X je počeo da uzima hormone kako bi povećao nivo testosterona, što je preporučila Klinika.

U junu 2011. godine X je podnio zahtjev za promjenu imena i prezimena. Ministarstvo unutrašnjih poslova je odobrilo zahtjev, registrujući X pod jasno muškim imenom i izdajući X sa novom ličnom kartom. Međutim, oznaka pola - roda i lični matični broj ostali su isti, identifikujući X kao ženu.

U julu 2011. godine X je zatražio da se oznaka pola - roda i lični matični broj na njegovom rodnom listu ispravi kako bi se pokazivalo da je muškarac. Međutim, Ministarstvo pravde (Ministarstvo) je odbilo zahtjev X sa obrazloženjem da nema službenog dokumenta koji pokazuje da je aplikant promijenio pol.

X se žalio Ministarstvu, tvrdeći da ne postoji zakonska odredba koja bi regulisala to pitanje. Operacija promjene pola nije bila dostupna u njegovoj domovini i neopravdana u njegovom slučaju. Štaviše, takav zahtjev bi ga podvrgnuo neželjenom liječenju i sterilizaciji. Tvrдио je da je već bio dijagnostificiran kao transseksualac, što je bilo dovoljno da dobije pravno priznanje pola. Ministarstvo je u oktobru 2011. godine odbilo žalbu, ali je u februaru 2013. godine Upravni sud poništio odluku Ministarstva.

X je u junu 2013. godine podvrgnut dvostrukoj mastektomiji (uklanjanje grudi) u Beogradu i nastavio sa hormonskom terapijom. U nastavljenom postupku vlasti su naložile Institutu za forenziku da ispita X koji je utvrdio da mu treba omogućiti dobijanje dokumenta kojim se potvrđuje njegov novi pol. Međutim, u decembru 2014. godine, Ministarstvo je ponovo odbilo njegov zahtjev za promjenom oznake pola - roda u matičnoj knjizi rođenih, budući da još uvijek nije dobio „dokaze o stvarnoj promjeni pola“. Novi postupak pred Upravnim sudom je bio još uvijek u toku.

X je podnio izvještaje iz 2012. i 2016. godine koji pokazuju da je dugotrajna procedura o pravnom priznanju njegovog rodnog identiteta imala negativne posljedice na njegovo mentalno zdravlje i život. Pozivajući se posebno na član 8 Evropske konvencije, X se žalio na nepostojanje regulatornog okvira za pravno priznavanje pola i proizvoljno nametanje uslova za genitalnu hirurgiju. Takođe se žalio na osnovu člana 13 Evropske konvencije zbog nedostatka efikasnog pravnog leka.

Evropski sud je utvrdio da okolnosti predmeta otkrivaju zakonodavne praznine i ozbiljne nedostatke koji ostavljaju podnosioca zahtjeva u situaciji uznemirujuće neizvjesnosti u odnosu na njegov privatni život i priznavanje njegova identiteta. Kao što je Evropski sud naveo, dugotrajno ispitivanje zahtjeva podnosioca zahtjeva, za koje su nacionalne vlasti imale isključivu odgovornost, imalo je dugoročne negativne posljedice za njegovo mentalno zdravlje. Prethodna razmatranja su dovoljna da bi Sud mogao zaključiti da trenutni pravni okvir u tuženoj državi ne pruža „brze, transparentne i dostupne postupke“ za promjenu rodnih listova registrovanih transrodnih osoba. Sud zaključuje da je došlo do povrede člana 8 Konvencije zbog nedostatka regulatornog okvira koji osigurava pravo na poštovanje aplikantovog privatnog života.

3.3. *Y. protiv Slovenije* (41107/10) od 28. maja 2015. godine

Slovenačke vlasti su propustile da zaštite lični integritet navodne žrtve u krivičnom postupku koji se odnosio na seksualno zlostavljanje. Žrtva navodnog seksualnog zlostavljanja ne bi smjela biti izložena uvredljivom ispitivanju optuženog za seksualni delikt - povreda člana 8 Evropske konvencije.

Sažetak činjenica

Podnositeljka predstavke, gđa Y., slovenačka je državljanka, rođena u Ukrajini 1987. godine. Ona je stigla u Sloveniju 2000. godine sa sestrom i majkom, koja se udala za Slovenca. Predmet se odnosio na njen prigovor da je krivični postupak, pokrenut protiv porodičnog prijatelja kojeg je ona optužila za seksualno napastvovanje, bio predugačak i traumatičana za nju.

Majka podnositeljke predstavke je podnijela krivičnu prijavu protiv porodičnog prijatelja u julu 2002. godine, optužujući ga da je u periodu od jula do decembra 2001. godine prisiljavao njenu kćerku, koja je tada imala 14 godina, na seksualni odnos s njim. Porodični prijatelj, koji je tada imao 55 godina, često se brinuo za podnositeljku predstavke, zajedno sa svojom suprugom, pomažući joj da se pripremi za izbore za mis.

Domaće vlasti su ispitale podnositeljku predstavke i njenog navodnog napadača (koji je poricao da je imalo seksualne odnose sa njom), ispitao brojne svjedoke i angažovao vještace da razjasne suprotstavljena svjedočenja. Dva ginekološke izvještaja nisu ni potvrdila ni opovrgnula navode podnositeljke predstavke, a dva eksperta su došla do kontradiktornih zaključaka: psiholog je utvrdio da podnositeljka predstavke jasno pokazuje simptome seksualnog zlostavljanja, a stručnjak - ortoped je smatrao da okrivljeni nije mogao savladati podnositeljku predstavke i učiniti djela za koje je optužen zbog invaliditeta (lijeva ruka mu nije u funkciji od rođenja).

U septembru 2009. godine, nakon održanih ukupno 12 ročišta, domaći sudovi su oslobodili navodnog napadača podnositeljke predstavke svih optužbi. Žalba državnog tužioca protiv te presude je odbijena u maju 2010. godine, kao i zahtjev podnositeljke predstavke za zaštitu zakonitosti vrhovnom državnim tužiocu nekoliko mjeseci kasnije.

Pritužbe podnositeljke predstavke su bile dvostruke. Ona prvo navodi (prema članu 3 Evropske konvencije) da su istraga njenih tvrdnji o seksualnom napadu i sudski postupci bili nerazumno dugi (prošlo je sedam godina između podnošenja tužbe i izricanja prvostepene presude) i neefikasni, te da su vlasti imali predrasude zbog njenog ukrajinskog porijekla. Drugo, ona se žalila po osnovu člana 8 Evropske konvencije na kršenje njenog ličnog integriteta u toku krivičnog postupka, a posebno da je traumatizovana unakrsnim ispitivanjem optuženog u toku dva ročišta.

Ocjena Evropskog suda

U ovom predmetu zadaća Suda bila je utvrditi da li je postignuta pravična ravnoteža između zaštite ličnog dostojanstva podnositeljke predstavke i zaštite prava na odbranu okrivljenog X. U interesu pravičnog postupka je bilo da X. ima mogućnost da unakrsno ispita podnositeljku predstavke, naročito imajući u vidu da su njenim svjedočenjem na suđenju izneseni jedini direktni dokazi u ovom predmetu i što su ostali dokazi bili protivrječni.

Kada je riječ o konfliktu između interesa odbrane i interesa svjedoka u krivičnom postupku, Sud je napomenuo da je u nekoliko navrata izrazio stav da krivični postupci treba da se organizuju na takav način da ne ugrožavaju neopravdano život, slobodu ili sigurnost svjedoka, a naročito žrtava koje se pozovu da svjedoče, niti generalno njihove interese u području djelovanja člana 8 Konvencije. Dakle, interesi odbrane treba da se postave u ravnotežu sa interesima žrtvi koje se pozivaju da svjedoče. Krivične postupke koji se odnose na seksualna krivična djela - žrtve često doživljavaju kao mučenje, naročito kada nisu spremne da se suoče sa optuženim. Ova su obilježja još izraženija kada je u predmet uključeno maloljetno lice. Stoga, u takvim postupcima mogu da se preduzmu određene mjere da bi se žrtva zaštitila, uz uslov da se te mjere mogu pomiriti sa adekvatnim i djelotvornim ostvarivanjem prava na odbranu.

Sud je dalje istakao da je ispitivanje podnositeljke predstavke trajalo tokom četiri ročišta u trajanju od sedam mjeseci, što je dug period koji izaziva zabrinutost sam po sebi, naročito s obzirom na to da nije bilo nikakvog jasnog razloga za duge periode između ročišta. Dalje, na dva od tih ročišta, X. je lično unakrsno ispitao podnositeljku predstavke, osporavajući konstantno vjerodostojnost njenih odgovora i upućujući joj pitanja lične prirode. Prema mišljenju Suda, pitanja koja je postavio X. bila su formulisana tako da su predstavljala napad na kredibilitet podnositeljke predstavke, te degradiranje njenog karaktera.

Međutim, uprkos obavezi sudskih vlasti da kontrolišu formu i sadržaj pitanja i kometarara osobe X. i da ako je potrebno, intervenišu, predsjednik suda nije intevenisao adekvatno da bi ublažio ono što je očigledno bilo bolno iskustvo za podnositeljku predstavke.

U vezi s tvrdnjom podnositeljke predstavke da je advokat osobe X. trebao biti izuzet iz postupka jer ga je ona konsultovala o pitanju tih seksualnih napada čak i prije nego što je policija obaviještena o cijeloj stvari, Evropski sud je ustanovio da primjenjivo domaće pravo ili način na koji je ono primijenjeno na ovaj predmet, nije dovoljno vodilo računa o interesima podnositeljke predstavke. Sud nije mogao da ne uzme u obzir da je negativni psihološki efekat činjenice da je unakrsno ispitivanje advokata M. značajno prevazilazilo uznemirenost koju je podnositeljka predstavke mogla da preživi da ju je ispitivao drugi advokat. Shodno tome, to je bio argument koji nije trebalo u potpunosti zanemariti u odlučivanju da li je trebalo izuzeti advokata M. iz postupka. Štaviše, uopštenije gledano, Sud je dodao da je svaka informacija koju je M. mogao dobiti od podnositeljke predstavke u svojstvu advokata, čak i bez prethodnog ugovora o angažmanu, trebalo da se tretira kao povjerljiva i nije trebalo da se koristi u korist lica sa suprotnim interesima u istoj stvari. Zato, Sud nalazi da domaće pravo o izuzimanju branioca ili način na koji je ono primijenjeno u ovom konkretnom predmetu, nije u dovoljnoj mjeri uzelo u obzir interese podnositeljke predstavke.

Evropski sud je takođe istakao neadekvatnost pitanja koja je postavljao ginekolog podnositeljki predstavke, kojeg je imenovao Okružni sud - da bi ustanovio da li je podnositeljka imala seksualne odnose u relevantno vrijeme. U tom pogledu se traži od vlasti da osiguraju da svi učesnici u postupku koji su pozvani da pomognu u istrazi ili procesu odlučivanja tretiraju žrtve i ostale svjedoke dostojanstveno, te da im ne uzrokuju nepotrebnu nelagodu. Međutim, ginekologu koji je određen je nedostajala ne samo potrebna edukacija za vođenje razgovora sa žrtvama seksualnog zlostavljanja, nego je čak upućivao optužujuća pitanja podnositeljki predstavke i opaske koje prevazilaze opseg njegovog zadatka i medicinske ekspertize. Posljedica toga je bila činjenica da je podnositeljka predstavke stavljena u položaj da se brani, što je nepotrebno povećalo tenzije krivičnog postupka.

Iako su domaće vlasti preduzele niz mjera da bi spriječile dalju traumatizaciju podnositeljke predstavke, takve mjere su se konačno pokazale nedovoljnim da bi podnositeljki predstavke omogućile zaštitu potrebnu kako bi se uspostavila odgovarajuća ravnoteža između njenih prava i interesa, koje je garantuje član 8 i prava na odbranu dodijeljnih osobi X. na osnovu člana 6 Konvencije.

Sud je utvrdio i povredu člana 3 Konvencije zbog propusta vlasti tužene države da obezbijede brzu istragu i krivično gonjenje po pritužbi podnositeljke predstavke da je došlo do seksualnog zlostavljanja.

3.4. Grba protiv Hrvatske (47074/12) od 23. novembra 2017. godine

Povreda prava iz člana 8 Evropske konvencije jer istražni sudija Županijskog suda u Puli nije obrazložio rješenja kojim je odobrio, između ostalog, snimanja telefonskih razgovora podnosioca predstavke s drugim osobama koje su se sumnjičile za krivotvorenje novca, te praćenje i snimanje osoba. Povreda prava na pravično suđenje jer domaći sudovi nisu dovoljno analizirali niti obrazložili odluku o prigovora podnosioca predstavke da je kod prodaje krivotvorenih novčanica došlo do nedozvoljenog podsticanja.

Sažetak činjenica

Podnosilac predstavke je Zoran Grba, državljanin Bosne i Hercegovine. Predmet se odnosio na njegovu pritužbu u vezi sa policijskom klopkom.

Istražni sudija Županijskog suda u Puli je u julu 2008. godine odobrio posebne istražne radnje (prisluškivanje telefona, praćenje preko prikriivenih istražitelja, te simulirani otkup predmeta) protiv podnosioca predstavke - osumnjičenog za nabavljanje krivotvorenih novčanica u toj zemlji. Naredbom sudije u novembru 2008. godine trajanje ovih radnji je produženo za još mjesec dana. Podnosilac predstavke je u četiri navrata u periodu između avgusta i novembra 2008. godine prikriivenim

istražiteljima prodao 800 krivotvorenih novčanica od po 100 eura. Uhapšen je u novembru, te mu je određen pritvor pod optužbom za krivotvorenje novca. Tokom sudskog postupka, podnosilac predstavke se izjasnio da nije kriv u odnosu na tri navodne prodaje krivotvorenih novčanica, ali je priznao da je odgovoran za prodaju u novembru 2008. godine, zbog toga što ga je policija na nju podsticala.

Opštinski sud u Pazinu je u maju 2009. godine podnosioca predstavke proglasio krivim i osudio na kaznu zatvora u trajanju od pet godina i šest mjeseci. Sud je u isto vrijeme naredio njegovo protjerivanje iz Hrvatske. On se žalio na navedenu presudu tvrdeći kako nisu uzete u obzir sve okolnosti u vezi sa klopkom koju mu je policija postavila.

Županijski sud u Puli je ukinuo presudu i vratio predmet na ponovno odlučivanje, ali ga je prvostepeni sud ponovo, u aprilu 2010. godine, osudio na istu kaznu zatvora. Podnosilac predstavke se žalio na tu odluku, pobijajući naročito naredbu za provođenje posebnih istražnih radnji, s obzirom na to da, prema njegovim tvrdnjama, ona nije bila dovoljno obrazložena i nije bilo razloga za nastavkom simuliranog otkupa nakon prve prodaje.

Županijski sud u Puli je potvrdio odluku Opštinskog suda u Pazinu, a zahtjevi podnosioca predstavke za vanredno preispitivanje pred Vrhovnim sudom, odnosno ustavna žalba, su odbijeni (ova posljednja u decembru 2011. godine).

Pozivajući se na član 6 stav 1 (pravo na pravično suđenje) i član 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske), aplikant se žalio na klopku postavljenu od istražitelja, nezakonit tajni nadzor i upotrebu dokaza pribavljenih u postupku protiv njega.

Ocjena Evropskog suda

Evropski sud je utvrdio da prvi put (od ukupno četiri prodaje) kada je podnosilac predstavke prikrivenom istražitelju prodao krivotvorenu novčanicu - nije bilo nedozvoljenog podsticanja. Prodaja je bila rezultat vlastitog ponašanja podnosioca predstavke. Međutim, kada je riječ o ostale tri prodaje, Sud je utvrdio da nema jasnih dokaza o tome na čiju inicijativu su se odvijali daljnji susreti podnosioca s prikrivenim istražiteljima i prodaja krivotvorenih novčanica, te da istražni sudija nije dovoljno obrazložio produženje posebne mjere upotrebe prikrivenog istražitelja i simuliranog otkupa predmeta.

Sud je istakao da u relevantnom periodu nije bilo indikacija da je podnosilac predstavke krivotvorine novčanice prodavao i nekom drugom, osim prikrivenim istražiteljima. Sud je zaključio da postupak donošenja odluke koji je doveo do ozbiljnije aplikantove kazne za višestruku prodaju krivotvorenog novca - nije udovoljio zahtjevima pravičnosti. To ne znači da je aplikant pogrešno osuđen zbog prodaje krivotvorenog novca, već da domaći sudovi nisu uspjeli utvrditi je li njegovim sudjelovanjem u naknadnim nedopuštenim transakcijama opseg njegove kriminalne aktivnosti produžen zbog nepravilnog ponašanja vlasti - što je zahtijevalo izvođenje zaključaka u skladu sa Konvencijom.

3.5. Dragoş Ioan Rusu protiv Rumunije (22767/08) od 31. oktobra 2017. godine

Presretanje prepiske podnosioca predstavke u predmetu koji se ticao krijumčarenja drogom je bilo nezakonito, ali je krivični postupka posmatran u cjelini bio pravičan. Povreda člana 8 Evropske konvencije (prepiska); nema povrede člana 6 stav 1 Evropske konvencije.

Sažetak činjenica

Podnosilac predstavke je Dragoş Ioan Rusu, rumunski državljanin. Predmet se ticao njegove osude za krijumčarenje Diazepamom preko svog lokalnog poštanskog ureda.

Lokalni poštanski ured je u januaru 2005. godine obavijestio policiju o pošiljkama koje sadrže sumnjive materije, nakon čega ih je policija provjerila, te utvrdila da sadrže Diazepam, zabranjenu drogu. Nakon toga je tužilaštvo izdalo naredbu za zapljenu spomenutih koverti po hitnom postupku u skladu sa

članom 98 stav 1 Zakona o krivičnom postupku. O naredbi je potom obaviješten Opštinski sud. Poslije toga je pokrenuta istraga, te je određen nadzor u prostorijama lokalnih poštanskih ureda.

Podnosilac predstavke je u martu 2005. godine u dva poštanska ureda identifikovan kao osoba koja sumnjive pošiljke šalje u inostranstvo, koje su nakon toga zaplijenjane po istom hitnom postupku iz člana 98 stav 1, a obaviještenje je proslijeđeno Opštinskom sudu. Dvije apoteke su takođe identifikovale podnosioca predstavke kao osobu kome su prodale lijekove bez recepta, nakon čega je tužilac zaključio kako podnosilac predstavke pokušava da u inostranstvu proda lijekove okarakterisane kao droga i optužilo ga za neovlašteno stavljanje u promet droge.

Tokom postupka, podnosilac predstavke (univerzitetski istraživač) je porekao bilo kakvu uključenost u krijumčarenje droge, tvrdeći kako je u inostranstvo slao naučne radove i uzorke koji su u vezi sa njegovim istraživačim radom. Podnosioca predstavke je ipak Opštinski sud u februaru 2009. godine osudio na uslovnu kaznu zatvora u trajanju od tri godine zbog neovlaštenog prometa drogom. Opštinski sud se u obrazloženju odluke pozvao na dokaze iz spisa: zaplijenjane pošiljke sa nalazom i mišljenjem vještaka o njihovom sadržaju, te rukopisu na njima (za kojeg se utvrdilo da pripada podnosiocu predstavke); transkripte audio i video nadzora, izjave svjedoka (uglavnom farmaceuta, doktora, radnika u pošti i saradnika podnosioca predstavke); rezultate provjere osoba kojima su pošiljke bile upućene i novca koji je podnosilac predstavke uplaćivao iz inostranstva, te policijskih izvještaja o provjerama apoteka koje je koristio podnosilac predstavke i njegovom navodnom naučnom radu u inostranstvu na internetu.

Prigovori podnosioca predstavke koji su se ticali zakonitosti presretanja njegove korespondencije su odbijeni. Sud je našao da je zakonom propisano da tužilac može da presretne pošiljku bez naredbe suda, te da je situacija bila hitna, kao i da je o sud obaviješten o preduzetim mjerama. Revizija podnosioca predstavke je odbijena u junu 2010. godine.

Pozivajući se na član 8, aplikant se žalio na nezakonitost presretanja njegove prepiske, te pozivajući se na član 6 stav 1 (pravo na pravično suđenje), smatrao da je osuda nepravična jer je zasnovana na nezakonito pribavljenim dokazima, prvenstveno pošiljci koju je zaplijenilo tužilaštvo bez naredbe suda.

Ocjena Evropskog suda

Evropski sud je utvrdio kršenje člana 8 jer upotreba hitnog postupka, predviđenog domaćim zakonom za oduzimanje korespondencije podnosiocu predstavke, nije na odgovarajući način osigurana od moguće zloupotrebe. Naročito, u slučaju podnosioca predstavke nije bilo načina da se zna da li su domaći sudovi, kao najbolja jamstva nezavisnosti i nepristranosti, uopšte i ispitivali nalog tužioca kojim se odobrava oduzimanje omotnica. Evropski sud je zaključio da nema povrede člana 6 stav 1 (pravo na pravično suđenje) u odnosu na pravičnost postupka u cjelini, imajući u vidu zaštitne mjere oko procjene prihvatljivosti i pouzdanosti oduzete omotnice i njihove upotrebe u postupku.

3.6. *Brazzi v. Italy* (no. 57278/11), 27.9.2018. godine (povreda člana 8 Evropske konvencije)

Aplikant je Marco Brazzi, italijanski državljanin. Živi u Minhenu i upisan je u registar italijanskih osoba koje žive u inostranstvu.

Predmet se odnosio na pretres koji su izvršile italijanske poreske vlasti u kući koju aplikant posjeduje u Italiji od 2009. godine, a u kojoj žive njegova supruga i djeca tokom školske godine.

U julu 2010. godine Tužilaštvo u Mantuu pokrenulo je krivičnu istragu protiv aplikanta zbog sumnje na utaju poreza. U avgustu 2010. godine njegova je kuća u Italiji pretražena na osnovu naloga koje je izdalo Tužilaštvo. Međutim, nikakvi dokumenti nisu zaplijenjani. Slučaj je naknadno prekinut, nakon što je aplikant razjasnio svoju poresku situaciju tokom postupka, naročito nakon što je dokazao da je

Njemačka njegovo primarno mjesto prebivališta. Aplikant je u međuvremenu izjavio žalbu Kasacijskom sudu žaleći se na nezakonitost pretresa kuće, ali je njegova žalba proglašena nedopuštenom.

Pozivajući se na član 8, aplikant se žalio na povredu njegovog prava na poštovanje doma. Pozivajući se na član 6 (pravo na pravično suđenje) i član 13 (pravo na djelotvorno pravno sredstvo), on se žalio da nije imao djelotvorno pravno sredstvo za svoje pritužbe po osnovu člana 8.

Evropski sud je utvrdio da uplitanje u aplikantovo pravo na poštovanje njegovog doma nije bilo „u skladu sa zakonom“, u smislu člana 8 stav 2 Konvencije, jer nije postojao učinkovit nadzor koji zahtijeva vladavina prava u demokratskom društvu. Nijedan sud nije ispitivao zakonitost ili nužnost naloga za pretres aplikantovog doma, ni prije niti nakon pretraživanja. Italijanski zakon, stoga, nije obezbijedio dovoljne garancije u pogledu zaštite od rizika zloupotrebe vlasti ili arbitrarnosti.

4. Praksa Ustavnog suda BiH

Od početka svog djelovanja do danas, Ustavni sud BiH (Ustavni sud) se savjesno i hrabro koristi svojim ustavnim ovlaštenjima zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda zajemčenih Ustavom, a ukupnost odluka u tim predmetima čini stvaran doprinos Ustavnog suda zaštiti i promovisanju vladavine prava u Bosni i Hercegovini. Ne samo navedene, već i druge odluke Ustavnog suda pokazale su da je ovaj sud efikasan mehanizam zaštite ljudskih prava građana na domaćem nivou, tj. tamo gdje je zaštita ljudskih prava i sloboda najefikasnija.

4.1. AP 4987/17 (povrat u posjed stana)¹⁵

Povrijeđeno je apelantičino pravo na poštovanje doma iz člana II/3f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije jer miješanje u apelantičino pravo ne predstavlja neophodnu mjeru u demokratskom društvu budući da je na apelanticu stavljen prekomjeran teret u situaciji kada je apelantici naloženo napuštanje stana u kojem živi dugi niz godina bez naznaka da li će i kada njena imovinska prava koja se ogledaju u legitimnom očekivanju, u smislu Odluke Ustavnog suda u predmetu broj AP-1203/10 u vezi s predmetnim stanom, biti realizovana.

U konkretnom predmetu Ustavni sud je morao prvo utvrditi da li se stan o kojem je riječ može smatrati apelantičinim „domom“ u okviru značenja člana 8 Evropske konvencije i, ako je to slučaj, da li preduzete mjere predstavljaju „miješanje“ u njeno pravo na poštovanje doma i da li je to miješanje opravdano prema stavu 2 člana 8 Evropske konvencije.

Prema praksi Evropskog suda, pojam „dom“ obuhvata kako iznajmljen dom, tako i dom u privatnom vlasništvu¹⁶. U skladu s ovom interpretacijom, Ustavni sud je proširio domen člana 8 Evropske konvencije na stanove u kojima se stanuje na osnovu stanarskog prava¹⁷. Ustavni sud je takođe usvojio stav da se „domom“, u smislu člana 8 Evropske konvencije, može smatrati i stan u koji se neko lice uselilo na osnovu rješenja o dodjeli stana, čak i ukoliko nije zaključilo ugovor o korištenju stana¹⁸. Ustavni sud je u svojim odlukama zaključio i da je „dom“ faktičko stanje koje ne zahtijeva postojanje pravnog osnova¹⁹.

---

¹⁵ <http://www.ustavnisud.ba/dokumenti/AP-4987-17-1207118.pdf>.

¹⁶ Vidi Evropski sud, *Gillow protiv Velike Britanije*, presuda od 24. novembra 1986. godine, serija A, broj 109, stav 46f i *Kroon protiv Holandije*, presuda od 27. oktobra 1994. godine, serija A, broj 297-C, stav 31.

¹⁷ Vidi Ustavni sud, Odluka broj U-8/99 od 11. maja 1999. godine, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 24/99.

¹⁸ Vidi, *mutatis mutandis*, Ustavni sud, Odluka broj U 102/03 od 14. oktobra 2004. godine, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 60/04.

¹⁹ Vidi Ustavni sud, Odluka broj AP-323/04, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 34/05.

Što se tiče pitanja da li se predmetni stan može smatrati apelanticinim „domom“ u svrhu člana 8 Evropske konvencije, Ustavni sud primjećuje da je apelantica u posjed predmetnog stana uvedena 28. maja 2004. godine u postupku izvršenja odluke CRPC-a od 2. septembra 2003. godine kojom je potvrđeno da je apelanticin suprug bio nosilac stanarskog prava od 1984. godine. Ustavni sud dalje zapaža da je predmetna odluka CRPC-a u daljnjem postupku stavljena van snage i da je u konačnici odbijen apelanticin zahtjev za povrat u posjed predmetnog stana, međutim da apelantica neprekidno živi u predmetnom stanu od 28. maja 2004. godine. Imajući u vidu zauzete stavove Ustavnog suda da je „dom“ faktičko stanje koje ne zahtijeva postojanje pravnog osnova, Ustavni sud zaključuje da predmetni stan predstavlja apelanticin dom u smislu člana 8 Evropske konvencije.

Ustavni sud je, dalje, morao utvrditi da li je osporenim odlukama došlo do miješanja javne vlasti u apelanticino pravo na poštovanje njenog doma i, ako je to slučaj, da li je to miješanje bilo opravdano. Ustavni sud smatra da je osporena presuda Vrhovnog suda kojom je u konačnici odbijena apelanticina revizija i potvrđene nižestepene presude kojima je apelantici naloženo da predmetni stan preda tuženoj slobodan od lica i stvari - rezultirala miješanjem javne vlasti u apelanticino pravo na poštovanje doma u smislu stava 1 člana 8 Evropske konvencije.

Ustavni sud zapaža da je Vrhovni sud u osporenoj presudi utvrdio da je o apelanticinom zahtjevu za povrat predmetnog stana konačno odlučeno Presudom Suda BiH broj U-82/08 kojom je, shodno članu 3a Zakona o prestanku primjene Zakona o napuštenim stanovima, odbijen apelanticin zahtjev za povrat u posjed. Vrhovni sud je takođe utvrdio da se na strani apelantice nisu stekle zakonske pretpostavke za mogućnost zadržavanja stana u posjedu dok joj tužena ne isplati odgovarajuću naknadu shodno Odluci Ustavnog suda broj AP-1203/10 budući da o apelanticinom zahtjevu za naknadu nije pravosnažno odlučeno. Stoga je Vrhovni sud zaključio da apelantica, shodno članu 286 Zakona o obligacionim odnosima, nema dospjelo potraživanje na osnovu kojeg bi mogla zadržati stvar dok joj potraživanje ne bude isplaćeno. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da tumačenje i primjena navedenih zakonskih odredbi od strane Vrhovnog suda u konkretnom slučaju nisu proizvoljni, odnosno da obrazloženja koja je dao Vrhovni sud u vezi s tim ne sadrže elemente proizvoljne primjene materijalnog prava. Polazeći od navedenog, Ustavni sud zaključuje da je miješanje u apelanticino pravo na dom u konkretnom slučaju izvršeno u skladu sa Zakonom o prestanku primjene Zakona o napuštenim stanovima i Zakonom o obligacionim odnosima.

Ustavni sud je dalje trebao odgovoriti na pitanje da li je „miješanje“, koje je u skladu sa zakonom, u konkretnom slučaju predstavljalo neophodno „miješanje u demokratskom društvu“ u apelanticino pravo na dom. Ustavni sud smatra da činjenica da je u konkretnom postupku odbijena apelanticina revizija i potvrđene nižestepene presude kojim je apelantici naloženo da tuženoj preda stan slobodan od lica i stvari – nije, sama po sebi, dovoljna da se utvrdi da je miješanje javnih vlasti neophodna mjera u demokratskom društvu u smislu značenja člana 8 stav 2 Evropske konvencije. U vezi s tim, Ustavni sud najprije zapaža da apelantica predmetni stan koristi dugi niz godina od uvođenja u posjed 28. maja 2004. godine. Ustavni sud dalje zapaža da je u momentu uvođenja apelantice u posjed postojao pravni osnov za korištenje predmetnog stana (odluka CRPC-a od 2. septembra 2003. godine). Pored toga, Ustavni sud ukazuje da je Odlukom broj AP-1203/10 od 25. aprila 2013. godine utvrdio povredu apelanticinog prava na imovinu i predmet dostavio Vladi Federacije BiH, kojoj je naloženo da osigura apelanticina prava u skladu sa standardima iz Odluke Ustavnog suda broj U-15/11 u roku od tri mjeseca od podnošenja apelanticinog zahtjeva (koji je apelantica podnijela 26. juna 2013. godine). U toj odluci je Ustavni sud zaključio da postoji kršenje prava apelanata (između ostalih i apelantice) u situaciji „kada su javne vlasti miješanjem u imovinu apelanata, koje je bilo zakonito i imalo legitiman cilj i time što nisu dopustile vraćanje u stanove na kojima su imali stanarsko pravo, apelantima, u stvari, oduzele imovinu, a da nisu utvrdile relevantne činjenice da li su ispunjeni uslovi da im njihova predratna stanarska prava budu kompenzirana kroz odgovarajuću naknadu, čime je na apelante stavljen prevelik teret, odnosno nije postignuta pravična ravnoteža između zaštite imovine apelanata i zahtjeva javnog interesa“.

Imajući u vidu navedene okolnosti, Ustavni sud smatra da apelantica zapravo ima legitimno očekivanje da će njena imovinska prava, utvrđena shodno navedenoj odluci Ustavnog suda, biti realizovana. Međutim, Ustavni sud dalje zapaža da je u trenutnim okolnostima, upravo zbog dugotrajnog

nepostupanja tužene po navedenoj odluci Ustavnog suda, na apelanticu kao stariju osobu stavljen pretjeran teret obavezivanjem da predmetni stan napusti i oslobodi od lica i stvari, a da pri tome ne postoje bilo kakve naznake kada bi mogla realizovati svoja imovinska prava. Stoga, Ustavni sud zaključuje da miješanje u apelanticino pravo na dom u datim okolnostima nije predstavljalo neophodno „miješanje u demokratskom društvu“ jer je na apelanticu stavljen prekomjeran teret u odnosu na potrebu zaštite legitimnih ciljeva zajednice kojima se težilo.

4.2. AP 4141/16 - pravo na ugled²⁰

Osporenim presudama došlo je do kršenja apelantovog prava iz člana II/3f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije u situaciji kada su redovni sudovi propustili da izražavanja tuženog razmotre u svjetlu kriterija koje je bilo neophodno razmotriti radi postizanja balansa između zaštite prava na ugled, odnosno apelantov reputacijski ugled.

Iz obrazloženja:

Ustavni sud, prije svega, zapaža da je apelant pravno lice, a da je osnovna svrha člana 8 Evropske konvencije zaštita pojedinaca od arbitrarnog miješanja vlasti u njihova prava garantovana članom 8 ove konvencije. Ustavni sud se, u vezi s tim, poziva na Odluku broj AP-768/16 u kojoj je detaljno razmotreno pitanje zaštite prava na ugled pravnog lica²¹. Dakle, slijedeći navedenu praksu, činjenicu da se apelant u apelaciji pozvao na zaštitu prava na ugled, te činjenicu da su redovni sudovi jasno ukazali da, shodno odredbi člana 5 Zakona o zaštiti od klevete, i pravnom licu može biti povrijeđen ugled s tim da se ne radi o duševnim patnjama, već o naknadi štete zbog klevete koja se dosuđuje fizičkim, ali i pravnim licima, jer je osnov za naknadu kleveta, Ustavni sud u takvim okolnostima ne uočava problem da apelacione prigovore sagleda u svjetlu zaštite „prava na ugled“, što je, zapravo, i suština apelacionih prigovora.

Shodno navedenom, Ustavni sud je ispitaio da li su redovni sudovi osporenim odlukama postigli pravičan balans između prava tuženih na slobodu izražavanja iz člana 10 Evropske konvencije i prava apelanata na zaštitu njihovog ugleda. Ustavni sud podsjeća da su relevantni kriteriji za test proporcionalnosti u takvim slučajevima utvrđeni u praksi Evropskog suda u predmetu *Von Hannover protiv Njemačke*²². Ti kriteriji su: doprinos raspravi od javnog interesa, koliko je poznata ličnost o kojoj je riječ i šta je predmet izvještavanja, ponašanje lica o kojem je riječ prije objavljivanja i, gdje je primjenjivo, ozbiljnost sankcije. Ustavni sud smatra da su navedeni kriteriji, *mutatis mutandis*, primjenjivi i u konkretnom slučaju.

Ustavni sud zapaža da apelant ukazuje na brojne prigovore i propuste redovnih sudova, ocjenjujući da redovni sudovi tokom postupka nisu postigli pravičan balans između njegovog prava na ugled i nespornog prava tuženih na slobodu izražavanja. Apelant, između ostalog, tvrdi da sudovi nisu analizirali sporna izražavanja, da je radnja kao osnov za naknadu štete ostala nepoznata, da su spornim izražavanjima iznesene neistinite činjenice, da tuženi nisu postupali *bona fide* i sl. Sa druge strane, redovni sudovi su odbili tužbeni zahtjev smatrajući da je postojao javni interes da se javno obznani „afera reketiranja“, da su tuženi postupali sa najboljim namjerama, da je spornim izražavanjem, zapravo, izneseno mišljenje u vezi sa tadašnjim događajima, a da su tuženi vjerno prenijeli izjave svjedoka V.L., koji je u tom periodu imao više pres-konferencija na kojima je iznosio detalje u vezi sa spornom aferom, da su novinari tražili izjave

---

²⁰ <http://www.ustavnisud.ba/dokumenti/bs/AP-4141-16-1162391.pdf>.

²¹ Vidi, Ustavni sud, Odluka broj AP-768/16 od 6. juna 2018. godine, st. 31-34, dostupna na web-stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba.

²² Vidi, Evropski sud, *Von Hannover protiv Njemačke* (broj 2) (GC), broj 40660/08 i 60641/08, st. 109-113, ECHR 2012. godine.

„reketiranih“ biznismena Republike Srpske, da su tuženi sve vjerno prenijeli u spornim člancima, što su potvrdili i svjedoci, te da, stoga, ne postoji kleveta, a da apelant nije ni dokazao da mu je šteta pričinjena.

a) Doprinos raspravi od javnog interesa

Dovodeći kriterije iz tačke 54 ove odluke u vezu sa konkretnim slučajem, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi imali u vidu da je u konkretnom slučaju postojao javni interes da se javnost obavijesti o korupciji, što podržava i Ustavni sud, jer je pitanje korupcije tema koja, bez ikakve sumnje, zaslužuje pažnju javnosti.

b) Koliko je poznata ličnost o kojoj je riječ

Apelant je registrovan kao udruženje čiji je cilj suzbijanje korupcije i koje predstavlja dio međunarodne mreže „Transparency International“ sa sjedištem u Berlinu. Dakle, apelant ne predstavlja dio državnog aparata, niti je javno preduzeće, niti velika kompanija. Međutim, apelant je svojim djelovanjem upućen na javnost i kao takav djeluje i istupa javno, pa je, stoga, i prag njegove prihvatljive kritike veći.

c) Predmet izvještavanja

U vezi s predmetom izvještavanja, Ustavni sud zapaža da je tuženi u periodu od 1. do 19. jula 2008. godine objavio više novinskih članaka u kojima se apelant, odnosno njegovi radnici dovode u vezu sa korupcijom, odnosno reketiranjem biznismena Republike Srpske kako bi se skinuli sa „crne liste“ OHR-a. Ono što je očigledno iz obrazloženja prvostepene presude jeste to da prvostepeni sud sporna izražavanja nije citirao, već je samo citirao naslove tekstova, a sporne dijelove tekstova je, uglavnom, prepričao. S obzirom na brojna pitanja koja se apelacijom postavljaju, između ostalog, da je radnja kao osnov za naknadu štete ostala nepoznata, da su spornim izražavanjima iznesene neistinite činjenice, a ne mišljenje, kako to tvrde redovni sudovi, Ustavni sud je izvršio uvid u sporne tekstove.

Ustavni sud podsjeća da se u predmetima koji pokreću pitanje klevete sporna izražavanja i izjave moraju sagledavati u kontekstu različitih aspekata, dovodeći sporno izražavanje u kontekst svih relevantnih okolnosti tog slučaja. Ta obaveza proizlazi i iz odredbe člana 6 stav (2) Zakona o zaštiti od klevete koja propisuje „kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vrijeme iznošenja ili pronošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamjernost i pridržavanje opšteprihvaćenih profesionalnih standarda od štetnika, vjerovatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o izražavanju drugih lica i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja“.

Potom, Ustavni sud podsjeća da su redovni sudovi, nakon analize spornog izražavanja, imali obavezu da naprave jasnu razliku između činjenica i mišljenja, jer se postojanje činjenice može dokazati, a za istinu se na osnovu vrijednosne ocjene ne može dati dokaz²³. Pri tome, treba naglasiti da i mišljenje mora imati činjeničnu osnovu koja ga može potkrijepiti, jer, u suprotnom, može biti pretjerano²⁴.

Ustavni sud, prije svega, zapaža da se radilo o velikom broju tekstova koji su objavljivani na „udarnim“ stranicama, da je u jednom broju objavljavano više tekstova i da su sporni tekstovi zahtijevali detaljnu analizu redovnih sudova. Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi, odbivši tužbeni zahtjev,

---

²³ Vidi, Evropski sud, *Lingens protiv Austrije*, presuda od 8. jula 1986. godine, Serija A broj 103, stav 46 i Ustavni sud, Odluka broj AP-1005/04 od 2. decembra 2005. godine.

²⁴ Vidi, Evropski sud, *Feldek protiv Slovačke*, presuda od 12. jula 2001. godine, predstavka broj 29032/95, stav 76.

smatrali da je dovoljno da su tuženi tokom postupka naveli da su vjerno prenijeli izražavanje V.L., koji je svoje „iskaze“ dao na pres-konferenciji za medije i da su novinari kontaktirali sa „reketiranim“ biznismenima Republike Srpske, te da se sporna izražavanja, zapravo, mogu podvesti pod mišljenje, jer u tekstovima nisu iznesene nikakve tvrdnje čija bi se istinitost morala dokazivati.

Suprotno takvom obrazloženju, Ustavni sud smatra da su u spornim tekstovima, uglavnom, prenesene činjenične tvrdnje, i to ozbiljne optužbe na račun apelantovih zaposlenika, te da je u vezi s tim i sâm apelant na više mjesta doveden u vezu sa spornim događajima. Ustavni sud je naveo samo neke dijelove spornih tekstova iz kojih, zapravo, ne proizlazi da se radi tek o mišljenju „zaštićenog svjedoka“ ili mišljenju žrtava reketiranja, koje u osnovi nema tvrdnje čija bi se istinitost morala dokazivati. Upravo činjenica da je povodom spornih tekstova pokrenuta krivična istraga pred nadležnim organima - govori da se radilo o ozbiljnim optužbama.

Dakle, prema ocjeni Ustavnog suda, suprotno obrazloženju redovnih sudova, u spornim tekstovima su u bitnom prenesene činjenične tvrdnje koje su bile predmet istražnog krivičnog postupka. U vezi s tim, Ustavni sud podsjeća na stav Evropskog suda iznesen u predmetu *Europapress Holding d.o.o. protiv Hrvatske*²⁵ da je dužnost medija da valjano provjere podatke koje će objaviti. Uloga novinara jeste da obavijeste i upozore javnost o društvenim pojavama čim dobiju odgovarajuće podatke. Vijesti su „prolazna roba“, te odgađanje da se one objave, čak i za kratko razdoblje, može ih lako lišiti njihove vrijednosti i zanimljivosti. Uprkos tome, zahtijeva se oprezan pristup. Mediji imaju obavezu da svoja istraživanja provode u dobroj vjeri, a prije objavljivanja postoji uobičajena novinarska obaveza da se provjere činjenični navodi. Što je navod ozbiljniji, to činjenična osnova treba biti čvršća.

Shodno navedenom, budući da se radilo o pitanju od javnog interesa i da su optužbe koje su iznesene u spornim tekstovima bile takve da ih tuženi prije objavljivanja objektivno nisu ni mogli provjeriti, osim u krivičnom postupku, Ustavni sud je u nastavku ispitao da li su tuženi prilikom objavljivanja spornih tekstova postupali u skladu sa profesionalnim standardima, odnosno da li su bili dobronamjerni. U okolnostima konkretnog slučaja Ustavni sud podsjeća da ne postoje prepreke da mediji prenose izjave svjedoka date u postupku pred nadležnim organima. Ustavni sud, pored toga, podsjeća da mediji prilikom objavljivanja, odnosno prenošenja tvrdnji, kao u konkretnom slučaju, kada je u pitanju tema od javnog značaja i interesa, objektivno ne mogu pružiti relevantne dokaze kojima bi te tvrdnje potkrijepili. Evropski sud je, čak i kada je riječ o činjenicama, razvio fleksibilnija pravila od onih koja zahtijevaju dokazivanje istinitosti, ostavljajući medijima na taj način prostor za grešku²⁶. Međutim, isto tako, Ustavni sud podsjeća da mediji ne mogu biti sredstva putem kojih će se nekritički prenositi izražavanja kojima će se treća lica diskreditovati. U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da je, nakon što je apelant objavio izvještaj o Vladi Republike Srpske, koji je bio negativan, uslijedila prava bujica iskaza svjedoka, „zaštićenih svjedoka“, „svjedoka pokajnika“ i žrtava reketiranja u kojima su se apelant i njegovi zaposlenici doveli u vezu sa ozbiljnim optužbama. Uz to, Ustavni sud zapaža da je medijska kampanja protiv apelanta prestala kada je apelant promijenio sjedište.

Ustavni sud, dalje, zapaža da je sporno izražavanje podstaklo nadležne organe da ispituju njihovu osnovanost. Iz raspoloživih dokumenata proizlazi da je istražni postupak pred Tužilaštvom BiH obustavljen. Stoga, u takvim okolnostima Ustavni sud bi trebalo da ispita dobronamjernost tuženih prilikom prenošenja spornog izražavanja, odnosno da li je sporno izražavanje imalo svrhu da se oklevetaju i diskredituju apelant i njegovi zaposlenici ili je svrha izražavanja bio član 10 Evropske konvencije. Dakle, čak i kad su u pitanju neistinite informacije, odbrana medija je moguća ako su postupali razumno, u skladu sa profesionalnim standardima, dakle *bona fide*.

Pored toga, ono što je, takođe, uočljivo iz teksta tuženih jeste njihov jasan stav da je sve što je izneseno u prethodnom periodu o umiješanosti apelantovih zaposlenika u praksu reketiranja, zapravo, navodna istina bez poštovanja instituta *presumpcije nevinosti*. Imajući u vidu takvo izražavanje

---

²⁵ Vidi, Evropski sud, aplikacija broj 25333/06, presuda od 22. oktobra 2009. godine.

²⁶ Vidi, Evropski sud, *Thorgeir Thorgeirson protiv Islanda*, presuda od 25. juna 1992. godine, tač. 65.

Uređivačkog kolegija, te veliki broj tekstova koji su objavljeni u periodu od 1. do 20. jula 2008. godine u kojima su iznesene ozbiljne optužbe na račun apelantovih zaposlenika, ali i samog apelanta, koji je stavljen u kontekst događaja o kojima je pisano, bez ikakvih ograda tuženih, bez poštovanja instituta *presumpcije nevinosti*, kao i naslove i podnaslove spornih tekstova, te namjeru tuženih da sporne tekstove predstave kao „svjedočenja zaštićenih svjedoka i svjedoka pokajnika“ pred nadležnim organima Republike Srpske i BiH, iako u tom trenutku zvanična istraga još nije bila počela, zapravo, govori da tuženi prilikom izvještavanja nisu postupali *bona fide*.

Ustavni sud naglašava da nema nikakve sumnje da je postojao javni interes da se javno iznesu informacije u vezi sa navodnom „aferom reketiranja“, što je, zapravo, i rezultiralo istražnim postupkom pred nadležnim organima BiH, koji je okončan obustavom istrage, ali, isto tako, sloboda izražavanja novinara, u smislu člana 10 Evropske konvencije, kada je riječ o izvještavanju o pitanjima od opšteg interesa, podliježe uslovu prema kojem novinari djeluju u dobroj vjeri i s ciljem da osiguraju pouzdanu informaciju u skladu sa etikom novinarstva. U okolnostima konkretnog slučaja, prema ocjeni Ustavnog suda, prenošenje spornog izražavanja je imalo svrhu da okleveta i diskredituje apelanta i njegove zaposlenike, a ne svrhu člana 10 Evropske konvencije, odnosno tuženi su u okolnostima konkretnog slučaja u bitnom zanemarili etiku novinarstva i postupanje u dobroj vjeri.

d) Ponašanje lica o kojem je riječ

U vezi sa apelantovim ponašanjem prije objavljivanja spornih tekstova, Ustavni sud zapaža da su sporni tekstovi uslijedili nakon što je apelant na svojoj web-stranici objavio tekst pod naslovom „Štete od korupcije u privatizaciji tokom prošle godine preko pola milijarde KM“, što je apelant prezentirao sudu kao jedan od mogućih razloga za sporna izražavanja kojima se apelant i njegovi radnici dovode u vezu sa korupcijom. Ustavni sud smatra da je navedeno, takođe, bitan segment kojem redovni sudovi nisu poklonili nikakvu pažnju iako je apelant na to ukazao. Dakle, prije objavljivanja navedenog izvještaja tuženi nije pisao o tome da apelantovi zaposlenici bilo koga reketiraju, niti je dovodio u vezu apelanta sa reketiranjem. Tek nakon izvještaja, iz koga se može zaključiti da nadležna javna vlast nije bila u stanju da spriječi korupciju u privatizaciji, te da je zbog toga nastala velika šteta, tuženi kreće sa serijom tekstova u kojima apelanta dovodi u vezu sa reketiranjem uglednih biznismena u Republici Srpskoj.

Konačno, u vezi sa posljedicama spornog izražavanja, Ustavni sud zapaža da je apelant tokom postupka isticao da je pretrpio značajne štetne posljedice nakon spornog izražavanja. Navedeni tekst, osim što ukazuje da je apelant pretrpio i da trpi štetne posljedice usljed objavljivanja spornih tekstova, govori ponešto i o tuženom koji stavljanjem navodnika na sintagmu duboko zabrinuti, zapravo, dodatno potvrđuje prethodno izneseni stav Ustavnog suda da tuženi u okolnostima konkretnog slučaja nisu postupali *bona fide*.

4.3. AP 1332/17 (zabrana posjeta apelantu kao pritvoreniku)²⁷

Povrijeđeno je apelantovo pravo na porodičan život iz člana II/3d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije, jer osporena rješenja u dijelu koji se odnosi na zabranu posjeta apelantu, kao pritvoreniku, sadrže „mjere“ kojima nije ostvarena razumna relacija proporcionalnosti između miješanja u apelantovo pravo i zakonitog cilja kojem se teži, pogotovo što one teško pogađaju ne samo apelanta već i članove njegove porodice, bez jasne konkretizacije.

Ustavni sud podsjeća da, ako je nešto zakonom propisano i ako ima cilj u demokratskom društvu, potrebno je utvrditi da li je taj cilj koji se želi ostvariti proporcionalan preduzetim mjerama. Dakle, pitanje „proporcionalnosti“ zavisi od okolnosti svakog pojedinačnog slučaja. Stoga je Ustavni sud, polazeći od

---

²⁷ <http://www.ustavnisud.ba/dokumenti/bs/AP-1332-17-1082315.pdf>.

ranije utvrđenih činjenica, odnosno da je rješenje od 17. marta 2017. godine „zakonito“ (jer je zakon propisao mogućnost zabrane pritvorenima na komunikaciju sa vanjskim svijetom) i da osiguranje vođenja krivičnog postupka predstavlja zakonit cilj u demokratskom društvu - ispitao da li je navedena mjera proporcionalna.

Dakle, apelant je veoma detaljno ukazivao na svoje porodične prilike, te je ukazao da je suprug i uzoran otac dvoje malodobne djece (15 i 13 godina). Takođe, apelant je ukazao na zdravstvene probleme koje ima njegovo mlađe dijete, a koji su, prema apelantovim navodima i dostavljenoj dokumentaciji, pogoršani usljed stresne situacije koju je pretrpio (pretres stana), kao i zbog nemogućnosti da ni putem telefona kontaktira sa ocem. Takođe, apelant je ukazao da osporena rješenja ničim nisu konkretizovana.

Ustavni sud primjećuje da se postavlja pitanje proporcionalnosti preduzete mjere (zabrana posjeta i korištenja telefona) prema apelantu i cilja kojem se teži - zaštite vođenja postupka. Ustavni sud primjećuje da samo obrazloženje osporenog rješenja, pogotovo prvostepenog, osim paušalnog pozivanja na prava iz člana 8 Evropske konvencije, ne daje konkretne razloge za izricanje ove mjere osim što ukazuje na mogućnost nastanka štete za vođenje postupka, odnosno da bi apelant komunicirajući „čak i sa članovima najuže porodice“ bio u mogućnosti da utiče na kvalitet istražnih radnji i dokaznog postupka. Kantonalni sud je potvrdio prvostepeno rješenje apostrofirajući razloge zbog kojih je apelantu pritvor određen, pogotovo iz člana 146 stav 1 tačka b) ZKPFBiH, te je zaključio da mjera pritvora ne bi bila adekvatno ostvarena ukoliko bi se apelantu omogućio nesmetan kontakt „sa vanjskim svijetom“. Dalje, Ustavni sud primjećuje da je „opravdanost“ mjere zabrane telefona u osporenim rješenjima navedena, jer je sud ukazao „da se ne može adekvatno izvršiti nadzor nad telefonskim razgovorima“.

Međutim, Ustavni sud primjećuje da ne postoje konkretni razlozi zbog kojih je apelantu izrečena navedena mjera, odnosno osporena rješenja ne sadrže jasne razloge zašto je konkretno važno isključiti iz komunikacije (konkretno posjete) najuže članove apelantove porodice. Ustavni sud podsjeća da lica za koja se osnovano sumnjiči da su počinila određena krivična djela, te im je određen pritvor - već „trpe“, odnosno ograničena su u pravu na porodični život. Međutim, svako dodatno ograničenje ovog prava treba biti konkretno obrazloženo i jasno navedeno zbog čega za konkretnu situaciju postoje razlozi za dodatno nametanje ograničenja - zabrana. Na taj način se omogućava licu na koje se ove „dodatne mjere zabrana“ odnose da ospori donošenje takve mjere, odnosno da datim razlozima suprotstavi vlastite kontraargumente, odnosno da svaki pojedinačni slučaj i razloge za donošenje takvih dodatnih ograničenja ili zabrana ispita sud na šta upućuje i praksa Evropskog suda. Međutim, uloga suda se „gubi“ bez konkretizacije razloga za donošenje takvih mjera, te se u suprotnom (bez valjanih konkretnih razloga), „mogućnost štetnog uticaja na postupak“ primjenjuje „automatski“ kad god je u pitanju pritvor određen zbog pritvorskog osnova iz člana 146 stav 1 tačka b) ZKPFBiH (kao u konkretnom slučaju), a što ni u kom slučaju ne odgovara niti stvarnoj situaciji, niti zakonskim rješenjima, niti standardima prava na privatni i porodični život.

Osim navedenog, a ono na šta Ustavni sud posebno ukazuje jeste činjenica da je apelantu onemogućen kontakt sa porodicom, te je apelant kao „žrtva“ podnio apelaciju ukazujući na povredu člana II/3f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije. Međutim, činjenica je, a što jasno proizlazi iz navoda apelacije, da u konkretnom slučaju trpi apelantova porodica - supruga i djeca (posebno djeca za koju je apelant vezao uticaj ove mjere). Dakle, postavlja se pitanje, a na šta nije odgovoreno osporenim rješenjima i za šta Ustavni sud ne može da pronade „proporcionalnost“ sa izrečenom mjerom - zašto su prava apelantove djece na oca, odnosno na porodičan život u tolikoj mjeri i na ovakav način ograničena, čak potpuno ukinuta donošenjem osporenog rješenja. Dakle, iako bi navedena mjera trebalo da „pogodi“ apelanta, a ona je „posljedica“ krivičnog postupka koji je pokrenut i koji je u toku protiv apelanta, činjenica je da se ova ograničenja nesporno protežu i direktno utiču na apelantovu djecu, te su tako „žrtve“ ove mjere i apelantova djeca. S tim u vezi, Ustavni sud podsjeća na prava koja su garantovana djeci u Konvenciji UN o pravima djeteta, te ukazuje na pravo djeteta na nesmetan kontakt sa roditeljima.

Ustavni sud ističe da je, prema praksi Evropskog suda, koju podržava i Ustavni sud, usvojen stav da u postupcima u kojima se odlučuje o pravima djeteta najbolji interesi djeteta biće od prvenstvenog značaja. Međutim, pravilo najboljeg interesa djeteta se proteže na sve postupke koji se tiču „prava

djeteta“. S tim u vezi, Ustavni sud primjećuje da odredbe Konvencije o pravima djeteta upućuju na neodvajanje djeteta od roditelja, osim u njihovom interesu, te ukoliko je odvojenost djeteta od člana porodice (u slučaju pritvora, zatvora i drugo) posljedica određenih postupaka države, odredbama se ukazuje na obaveznost „osiguranja osnovnih informacija“ o mjestu boravka u slučaju odvojenosti, osim ukoliko je u interesu djeteta da ne dobije takve informacije. Međutim, Ustavni sud primjećuje da navedena rješenja koja se nesporno odnose na apelanta ne daju nikakvo obrazloženje zbog čega je apelantovoj malodobnoj djeci onemogućen svaki kontakt sa apelantom „za vrijeme trajanja pritvora iz člana 146 stav b) ZKP“. Na nedostatak proporcionalnosti iz osporenih rješenja ukazuje još jedna bitna činjenica a to je mogućnost, propisana upravo članom 158 ZKP, na koji se redovni sud pozvao, da sudija odredi „kontrolisane - nadzirane“ posjete članova porodice, dakle, da nadzire razgovore apelanta sa porodicom.

Ustavni sud podsjeća da se i u svojoj praksi susretao sa predmetima u kojima je apelant bio optužen zbog krivičnog djela javno podsticanje na terorističke aktivnosti u vezi sa krivičnim djelom vrbovanje radi terorističkih aktivnosti i krivičnim djelom organizovanje terorističke grupe, ali je apelantu dozvoljen kontakt sa porodicom (vidi, AP-377/16, od 20. aprila 2016. godine). Osim toga, Ustavni sud ukazuju da svako ograničenje bilo kog prava mora biti svedeno na najmanju i najkraću moguću mjeru i obim i da prije nego preduzme konkretne mjere ograničenja ili oduzimanja bilo kojeg prava, država treba da ispita da li postoje i drugi načini da se ostvari cilj kojem teži, ali sa manje posljedica na lice na koje se odnosi.

Stoga, ograničenje u osporenim rješenjima, na način na koji je apelantu, ali i njegovoj porodici potpuno oduzeto pravo na posjete, bez konkretizacije, a pogotovo zanemarujući potrebe apelantove djece, u situaciji kada je apelant već pogođen najstrožijom mjerom (mjerom pritvora) koja sama po sebi „ograničava“ pravo na porodičan život, nije proporcionalno cilju koji se želi postići, čime je povrijeđeno apelantovo pravo na porodičan život iz člana II/3f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije.

4.4. AP 15/14²⁸

Ustavni sud je zaključio da postoji kršenje prava na dom iz člana II/3f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije kada redovni sudovi u osporenim odlukama nisu dali obrazloženje iz kojeg bi se moglo zaključiti da li je miješanje javnih vlasti u apelantino ustavno pravo na dom izvršeno u skladu sa stavom 2 člana 8 Evropske konvencije.

Apelantica je prigovorom u svojstvu trećeg lica osporavala odluke donesene u izvršnom postupku povodom zahtjeva tražioca izvršenja za namirenje neizmirenog kredita koji je izvršenik (apelantinin suprug) podigao kod tražitelja izvršenja na ime privatnog preduzeća, čiji je vlasnik izvršenik i koji je osiguran založnim pravom - hipotekom na predmetnim nekretninama. Tvrdi da su te nekretnine bračna stečevina za čije raspolaganje ona nije znala, niti je dala saglasnost izvršeniku, te da su predmetne nekretnine njen dom u kojem živi sa djecom (i izvršenikom) i da bi njihovim napuštanjem ostala bez doma.

U vezi sa apelantininim navodima da je osporenim odlukama prekršeno njeno pravo na dom, Ustavni sud ukazuje na činjenicu da je bitna svrha člana 8 Evropske konvencije zaštita pojedinaca od arbitrarnih miješanja vlasti u njihova prava garantovana ovim članom²⁹. Da bi se utvrdilo da li se u svakom konkretnom slučaju radi o kršenju (u predmetnom slučaju) prava na dom iz člana 8 Evropske konvencije, prvo se mora utvrditi da li predmetne nekretnine predstavljaju apelantov “dom” u smislu značenja stava 1 člana 8 Evropske konvencije, te ako je odgovor na ovo pitanje potvrđan, da li je odlukama koje apelant osporava došlo do miješanja javne vlasti u apelantovo pravo na poštovanje doma i, ako je to slučaj, da li je to miješanje bilo opravdano u smislu stava 2 člana 8 Evropske konvencije, odnosno da li je ono bilo u

---

²⁸ http://www.ustavnisud.ba/dokumenti/_bs/AP-15-14-1029821.pdf.

²⁹ Vidi, Evropski sud, *Kroon protiv Holandije*, presuda od 27. oktobra 1994. godine, Serija A broj 297-C.

skladu sa zakonom, da li je to miješanje bilo „neophodna mjera u demokratskom društvu“ i da li je miješanje bilo proporcionalno u vezi s jednim od ciljeva navedenih u stavu 2 člana 8 Evropske konvencije.

Sagledavajući obrazloženje redovnih sudova u kontekstu navedenih zakonskih odredaba, te standarda ustanovljenih članom 8 Evropske konvencije, Ustavni sud smatra da su redovni sudovi, u situaciji kada su iskoristili svoje diskreciono pravo i odabrali da o prigovoru odluče u okviru izvršnog postupka bez upućivanja stranaka na parnicu, bili obavezni da daju jasne i nedvosmislene odgovore na pitanja koja su se otvorila u trenutku kada je apelantica u svojstvu trećeg lica podnijela prigovor, tvrdeći da su predmetne nekretnine bračna stečevina, a ne isključivo vlasništvo izvršenika, te da ona nije dala saglasnost za njihovo zalaganje, niti je znala da su predmetne nekretnine založene. Ustavni sud, naime, zapaža da je redovni sud, odbijajući apelantčin prigovor, istakao da osporeno rješenje nije zasnovano na povredama odredaba Zakona o izvršnom postupku, pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju i pogrešnoj primjeni materijalnog prava, niti na povredama Evropske konvencije na koje apelantica neosnovano ukazuje.

Navedenim obrazloženjem drugostepenog suda, prema mišljenju Ustavnog suda, uopšte nije odgovoreno na apelantčine prigovore, odnosno obrazloženje ne sadrži argumente iz kojih bi Ustavni sud uopće mogao prosuditi da li je miješanje u pravo na apelantčin dom bilo zakonito, pa ako jeste - da pristupi ocjeni ostalih uslova koji moraju biti ispunjeni da bi miješanje u apelantčino pravo moglo biti ocijenjeno dopuštenim u smislu stava 2 člana 8 Evropske konvencije. Pri tome Ustavni sud podsjeća da je odredbom stava 1 člana 52 ZIP-a, kao što je drugostepeni sud i naveo, propisano da će sud o prigovoru trećeg lica odlučiti u izvršnom postupku ili će podnosioca prigovora zaključkom uputiti da svoja prava ostvaruje u parnici. Međutim, Ustavni sud ukazuje na odredbu stava 2 člana 52 ZIP-a prema kojoj će izvršni sud o prigovoru odlučiti u izvršnom postupku, kada to okolnosti slučaja dopuštaju, a naročito ako podnosilac prigovora dokazuje opravdanost svog prigovora pravosnažnom presudom, javnom ispravom ili privatnom ispravom ovjerenom prema zakonu.

Pored navedene procesne poteškoće sa kojom se susreo izvršni sud, Ustavni sud zapaža da izvršni sud nije dao odgovor na pitanje da li je u konkretnom slučaju riječ o solidarnoj odgovornosti izvršenika i apelantice kao bračnih drugova i ako jeste, da li su za to ispunjeni uslovi iz člana 262 Porodičnog zakona. Ustavni sud, takođe, primjećuje da izvršni sud nije imao u vidu ni relevantne odredbe Zakona o svojinskopravnim odnosima, među kojima odredbe člana 21 kojima je propisano da zajedničko vlasništvo postoji u slučajevima određenim zakonom, kada stvar pripada dvama ili više lica (zajedničari), tako da njihovi udjeli nisu unaprijed određeni, ali su određivi, te da se na zajedničko vlasništvo shodno primjenjuju odredbe ovog zakona o suvlasništvu ako zakonom nije drugačije određeno. Takođe, izvršni sud nije utvrdio da li je tražitelj izvršenja postupao u dobroj vjeri prilikom zasnivanja založnog prava, da li mu je moglo da bude nepoznato da je zemljišna knjiga eventualno netačna s obzirom na to da apelantica tvrdi da je predmetna nekretnina bračna stečevina i da su i u vrijeme zasnivanja založnog prava izvršenik i apelantica bili u bračnoj zajednici, te da li je tražitelju izvršenja podatak da je zemljišna knjiga eventualno netačna - ostao nepoznat zbog grube nepažnje.

Ustavni sud nije, umjesto izvršnog suda, utvrđivao činjenice i na njih primjenjivao materijalno pravo, jer to, uostalom, i nije zadaća Ustavnog suda, već je to prvenstveno zadaća redovnog suda. Isto tako, da bi Ustavni sud mogao vršiti svoju nadležnost i odlučiti da li je povrijeđeno apelantčino ustavno pravo na dom, Ustavni sud mora imati pred sobom takvu odluku redovnog suda - bilo da je donesena u parničnom, bilo u izvršnom postupku - iz koje će moći zaključiti da li su ostvareni uslovi iz stava 2 člana 8 Evropske konvencije za miješanje javnih vlasti u apelantčino pravo na dom. S obzirom na to da osporena odluka ne predstavlja takvu odluku, Ustavni sud smatra apelantčine navode osnovanim.

4.5. AP 926/13³⁰

Postoji kršenje prava na dom iz člana II/3f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije, jer je miješanje u apelantičino pravo nezakonito, budući da joj je, kao faktičkom korisniku električne energije u smislu člana 75 stav 4 Zakona o svojinskopравnim odnosima, onemogućeno da uživa u korištenju svog „doma“ u smislu člana 8 Evropske konvencije.

Iz obrazloženja

Bitna svrha člana 8 Evropske konvencije je zaštita pojedinaca od arbitrarnih miješanja vlasti u njihova prava garantovana ovim članom³¹. „Dom“ je, prema praksi Evropskog suda, mjesto, fizički definisan prostor, gdje se razvija privatni i porodični život. Pojedinaac ima pravo na poštovanje svoga doma, što znači, kako je Evropski sud istakao, ne samo pravo na konkretni fizički prostor, nego i na mirno uživanje toga prostora. Stoga, povrede prava na poštovanje doma nisu ograničene samo na fizičko onemogućavanje u mirnom uživanju doma, kao što je npr. neovlašteni ulazak u dom neke osobe, nego uključuju i one koje nisu konkretne ili fizičke, kao što je buka, imisije, mirisi ili drugi oblici miješanja, kojima se osoba sprečava u uživanju u udobnosti svoga doma³².

Imajući u vidu navedene stavove Evropskog suda, Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju nesporno je da porodična kuća u kojoj apelantica stanuje s maloljetnom djecom predstavlja njen „dom“ u smislu člana 8 Evropske konvencije. Takođe, nesporno je da osporena odluka Kantonalnog suda predstavlja miješanje u apelantičino pravo na mirno uživanje doma, budući da onemogućavanje daljnjeg korištenja struje koju je apelantica godinama koristila u kući u kojoj stanuje, onemogućava apelanticu da mirno uživa u svom domu s udobnostima koje su u savremenim uslovima uobičajene i koje su, sve do isključenja, bile dio njenog doma. S obzirom na navedeno, Ustavni sud je morao ispitati je li miješanje u ovo apelantičino pravo bilo u skladu sa stavom 2 člana 8 Evropske konvencije, odnosno je li bilo „predviđeno zakonom“ i je li bilo „neophodno u demokratskom društvu“, odnosno je li slijedilo neki od legitimnih ciljeva iz člana 8 stav 2 Evropske konvencije i je li uspostavljena pravična ravnoteža između miješanja i legitimnog cilja koji se želio postići³³.

U vezi s pitanjem je li miješanje bilo u skladu sa zakonom, Ustavni sud zapaža da je apelantica tužbom tražila posjedovnu zaštitu, tj. zaštitu od smetanja njenog posjeda porodične kuće i posjeda prava korištenja električne energije, u skladu s relevantnim odredbama Zakona o svojinskopравnim odnosima. Kantonalni sud je, međutim, u svojoj odluci, pravno pitanje smetanja posjeda riješio primjenom odredaba Opštih uslova za isporuku električne energije i Zakona o električnoj energiji. Pri tome, Kantonalni sud nije ni na koji način obrazložio zbog čega je smatrao da se u konkretnom slučaju pitanje smetanja posjeda ne treba rješavati primjenom Zakona o svojinskopравnim odnosima koji je jedini relevantan za ovakve situacije. U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje da Kantonalni sud ničim nije doveo u pitanje činjenicu da je apelantica faktički posjednik porodične kuće i faktički posjednik prava korištenja električne energije kao „tehničke usluge“ u smislu člana 75 stav 1 i 4 Zakona o svojinskopравnim odnosima.

---

³⁰ Onemogućavanje daljnjeg korištenja struje koju je apelantica godinama koristila u kući u kojoj stanuje (<http://www.ustavnisud.ba/dokumenti/AP-926-13-563427.pdf>).

³¹ Vidi Evropski sud, *Kroon protiv Holandije*, presuda od 27. oktobra 1994. godine, serija A, br. 297-C i Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP- 1100/04 od 17. novembra 2005. godine, tačka 24, objavljena u „Službenom glasniku BiH“ broj 22/06.

³² Vidi predmet *Hatton i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 2. oktobra 2001. godine, aplikacija broj 36022/97, § 96, ECHR 2003-VIII.

³³ Vidi Evropski sud *Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 22. januara 1981. godine, serija A, broj 45, tačka 43.

4.6. AP 2101/11 (nestale osobe)³⁴

Činjenica da ni nakon 17 godina od prestanka ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini nadležne vlasti nisu apelantima dostavile informacije o sudbini članova njihovih porodica koji su nestali tokom rata u Bosni i Hercegovini, a što su, u smislu Zakona o nestalim licima, bili dužni da učine, a većina apelanata ne raspolaže informacijom da li je u vezi sa nestankom njihovih srodnika pokrenuta službena istraga, osim kada su to apelanti sami tražili, te da za sve to vrijeme niko od nadležnih organa vlasti nije kontaktirao sa apelantima, pri čemu su apelanti prepušteni da sami prikupljaju informacije o okolnostima nestanka najbližih srodnika, za Ustavni sud je sasvim dovoljno da zaključi da je u odnosu na apelante kao članove porodica nestalih lica povrijeđeno pravo na zabranu nehumanog postupka iz člana II/3b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3 Evropske konvencije, kao i pravo na privatni i porodični život iz člana II/3f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije.

5. Zaključak

Član 8 štiti privatni život pojedinaca od arbitrarnog mešanja javnih vlasti i privatnih organizacija poput medija. Navedeno pravo pokriva četiri oblasti: privatni život, porodični život, dom i prepisku. Zbirni naziv za zaštitu prava na privatni i porodični život, nepovredivost doma i prepiske, kao i časti i ugleda pojedinca je pravo na privatnost (prava privatnosti). Član 8 nameće dvije vrste obaveza državama: “negativnu” obavezu da se uzdrže od miješanja u bilo koja od prava navedenih u članu 8 stav 1, osim ako nisu ispunjeni uslovi iz člana 8 stav 2 i “pozitivnu” obavezu da se preduzmu koraci u cilju zaštite privatnih života pojedinaca, posebno od mešanja od strane drugih.

Pravo na porodični život pravo je svih pojedinaca da poštuju svoj utvrđeni porodični život, te da imaju i održavaju porodične odnose. Promjena koncepta porodice zahtijeva subjektivno definisanje onoga što porodica podrazumijeva. Evropski sud je saopštio da kada razmišlja o tome šta predstavlja porodični odnos, sud „mora da uzme u obzir situaciju u društvu i promene u percepciji socijalnih, građanskih statusa i relacionih pitanja, uključujući činjenicu da ne postoji samo jedan način ili jedan izbor u sferi vođenja i života porodice ili privatnog života“. Uspostavljene porodične veze mogu biti prekinute

Posljednjih godina, Evropski sud, zadužen za primjenu Evropske konvencije, značajno je proširio zaštitni obim člana 8. Ovakav razvoj svojstven je samoj prirodi navedene odredbe: član 8 predstavlja prvo od kvalifikovanih prava Konvencije, čija glavna osobina je da njihova primjena zahtijeva nalaženje ravnoteže između zaštite ljudskih prava i polja slobodne procjene država ugovornica. Ovo polje može da bude prilično široko, posebno tamo gde ne postoji konsenzus na evropskom nivou o pitanjima od dubokog društvenog i kulturnog značaja, za koja se iz tog razloga države ugovornice smatraju najkompetentnijim da procjenjuju i odgovaraju na potrebe društva.

U članu 8 stav 2 Evropske konvencije predviđene su okolnosti u kojima može da dođe do miješanja javnih vlasti u privatni i porodični život pojedinaca. Prilikom donošenja odluke o tome koje mjere od strane države su skladu sa članom 8, države uživaju polje slobodne procjene. U smislu stava 2 člana 8 Evropske konvencije, mora se utvrditi opravdanost miješanja javne vlasti u apelantino pravo na poštovanje njenog doma odnosno da li je ono bilo u skladu sa zakonom. Miješanje koje je u skladu sa zakonom mora istovremeno biti i neophodna mjera u demokratskom društvu u svrhu postizanja zakonitih ciljeva iz stava 2 člana 8 Evropske konvencije. „Neophodno“ u ovom kontekstu znači da miješanje odgovara „pritisecima društvenih potreba“ i da postoji razumna relacija proporcionalnosti između miješanja i zakonitog cilja kojem se teži.

---

³⁴ <http://www.ustavisud.ba/dokumenti/AP-2101-11-559962.pdf>

Pravo na porodični život uglavnom se odnosi na pravo pojedinca da stvori i održava svoje porodične odnose. Glavna oblast sukoba nastaje između sposobnosti država da kontrolišu ulazak i prebivalište unutar svojih granica, a uticaj ove kontrole ima preko prava pojedinca na porodični život. U okviru međunarodnog prava opšti princip smatra da država ima pravo da reguliše ulazak i boravak unutar sopstvene teritorije. Kada ova moć kontrole rezultira deportacijom pojedinca, to može izazvati kršenje prava pojedinca da ostane sa svojom porodicom. Mora se pogoditi balans između prava države da sprovede imigracione zakone i održava javni red i utiče na sprovođenje tih zakona koji će imati pravo na porodični život.

Pravo na brak tijesno je povezano sa pravom na porodični život, ali ta dva prava nisu identična. Pravo da se uđe u brak je izričito obezbijeđeno u svim instrumentima za ljudska prava, u suštini se obezbjeđuje da svi ljudi imaju pravo da se vjenčaju i pronađu porodicu.

LITERATURA

- Almeida, S., *The right to respect for (private and) family life in the case-law of the European Court of Human rights: the protection of new forms of family*, Temmuz, 2009.
- Alston P., *The United Nations and Human Rights (A Critical Appraisal)*, Clarendon Paperbacks, Oxford, 1995.
- Bakšić - Muftić J., *Sistem ljudskih prava*, "Magistrat", Sarajevo, 2002.
- Burchill, R., *The Right to Live Wherever You Want? The Right to Family Life following the UN Human Rights Committee's Decision in Winata*. Netherlands Quarterly of Human Rights, 21 (2), 2003.
- Cabrillac, R., Frisson, M. A., Revet, E.: *Droits et liberté fondamentaux*, Dalloz, 1996.
- Clements, L. et al., *European Human Rights: Taking a Case Under the Convention*, Sweet and Maxwell, London, 1999.
- Delbez, L., *Les principes généraux du droit international public*, Paris, Libraire Generale de droit et de Jurisprudence, 1964.
- Dimitrijević, V., Popović, D., Papić T., Petrović, V., *Međunarodno pravo ljudskih prava*, Beograd, 2006.
- Drzemczewski, A., *The right to respect for private and family life, home and correspondence*, Human Rights Files, Strasbourg 1984.
- Gomien, D. Kratak vodič kroz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, "Prometej", Beograd, 1994.
- Harris, D. J., Boule, M. O., Warbick, C., *Law of the European Convention on Human Rights*, Buteer Vorts, London, Dablin, Edinburg, 1995.
- Jacobs, F., White, R., *The European Convention on Human Rights*, Clarendon Press, Oxford, 1996.
- Jakšić, A., *Evropska konvencija o ljudskim pravima – komentar*, Beograd, 2006.
- Kempees, P., *A Systematic Guide to the Case - law of the European Courth of Human Rights*, "Martinus Publishers", Haag, 1996.
- Leach, P., *Taking a Case to the European Court of Human Rights*, Oxford-New York, Oxford University Press, 2005.
- MacDonald R., Mather, F., Petzold, H., *The European System for the Protection of Human Rights*, Martinus Nijhoff Publishers, 1993.
- Moreham, N.A. *The Right to Respect for Private Life in the European Convention on Human Rights: A Re-examination*, European Human Rights Law Review, 1/2008.
- Ovey, C., White, R., Jakobs, White, *The European Convention on Human Rights*, Oxford, Oxford University Press, 2006.
- Palmer S., Smith, T.H., *Protecting the Right to Respect for Family Life*, in "Foreign, Cases", The Cambridge Law Journal 68(3), 2009.
- Paunović, M., Krivokapić, B., Krstić, I., *Međunarodna ljudska prava*, Beograd 2010.
- Pettiti, Louis-E. (ur.). *Convention européenne des droits de l'homme: Commentaire article par article*, Paris, Economica, 1999.
- Pradel, J., Konstens, G., *Droit pénal européen*, Paris, 2002.
- Reid, K., *A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights*, London, Sweet&Maxwell, 2004.
- Roagna, I., *Zaštita prava na poštovanje privatnog i porodičnog života, u skladu sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima*, Priručnici Saveta Evrope za ljudska prava, Strasbourg 2012, 9; dostupno na: http://www.coe.int/t/dgi/hr-natimplement/Source/documentation/hb11_privatelife_bosnian.pdf.
- Sieghard, P., *The International Law of Human Rights*, Oxford, Clarendon Press, 1983;
- Simor, J., Emmerson, B. (ur.). *Human Rights Practice of the European Convention on Human Rights*, London, Sweet and Maxwell, 2000.
- Simović, M., Blagojević, M., Simović, V., *Međunarodno krivično pravo*. 2. izd. Istočno Sarajevo, Pravni fakultet, 2013.
- Simović, M., Jovašević, D., Mitrović, L., Simović, M., *Maloljetničko krivično pravo*, Banja Luka, Međunarodno udruženje naučnih radnika - AIS, 2015.

THE RIGHT TO PRIVATE AND FAMILY LIFE IN THE CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS AND THE CONSTITUTIONAL COURT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

**Academician Miodrag N. Simović,
Judge of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, Full Professor of the Faculty of Law of the University of Banja Luka, Corresponding Member of the Academy of Sciences and Art of Bosnia and Herzegovina, Active Member of the European Academy of Sciences and Arts and Foreign Member of the Russian Academy of Natural Sciences**

**Prof. dr Milena Simovic,
Associate Professor at the Faculty of Security and Protection of an Independent University in Banja Luka**

**Prof. dr Vladimir M. Simović,
Prosecutor of the Prosecutor's Office of Bosnia and Herzegovina and Associate Professor at the Faculty of Security and Protection Independent University in Banja Luka and Faculty of Law University „Vitez“ Vitez**

Abstract: *The right to privacy includes the right to family life, home and correspondence, the right to marry and found a family, and the right to equality of spouses. When it comes to human rights of this nature, abstinence or negative obligations are actually required of the state. It is important that the right to privacy protects an individual's personal autonomy, regardless of whether this right is specified in other legal provisions. This right must be guaranteed under constitution so that there is a balance with other rights that may be restrictive.*

Private life expresses the right of a person to regulate his or her private life at his/her own will, to be protected from unwanted publicity, and to establish relations with other people at his/her discretion. It associates the privacy with public to the extent that this right is a condition of his/her own understanding of development and affirmation of his own personality and the personality of those who surround him directly. This right, understood as protection against unwanted publicity, often conflicts with the freedom of press. These two goods, privacy and freedom of press, should be balanced by a clause on the legitimate interest of public that the press has the right to explain everything in the public interest, without violating privacy. When such rights arise, the advantage is given to the power of the one with a constitutional guarantee.

The European Court of Human Rights, taking into account social and legislative changes in the countries signatories to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, extended the concept of family life beyond the scope of formal relations, i.e. the concept of de iure family life, so that the concept of family life, within the meaning of Article 8 of this Convention is, in fact, de facto family life. Therefore, today, the concept of family life includes: exercising parental rights; guardianship and giving a child for adoption.

In a number of occasions, the European Court has stated in its case law that the concept „family life“ in Article 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms is not limited only to families based on marriage and may include other de facto relationships. In deciding whether a relationship can be said to be “family life”, a number of factors may be relevant, including whether a couple lives together, duration of their relationship, and whether they have shown affection for each other by giving birth to children or otherwise.

Key words: *privacy, family life, Constitution of Bosnia and Herzegovina, Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, European Court of Human Rights.*